

บัตรอวยพรพระราชทานของ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
Royal Greeting Cards Given by
Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ*

Churairat Laksanasiri

เกศนี นุชทองม่วง**

Kessanee Nuchthongmuang

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบัตรอวยพรพระราชทานนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่พระราชทานให้แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งปรากฏ ๒ ประเภท คือ บัตรอวยพรพระราชทานวันวิสาขบูชา และบัตรอวยพรพระราชทานวันขึ้นปีใหม่ ผลการศึกษาพบว่าเนื้อหาในบัตรอวยพรพระราชทานวันวิสาขบูชามีเนื้อหามาจากบทสวดมนต์พุทธภาษิต และเนื้อหาที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเองซึ่งมาจากพุทธประวัติ ความสำคัญของวันวิสาขบูชา และหลักธรรมคำสอน ส่วนคำประพันธ์เป็น

* ข้าราชการบำนาญ อดีตรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์พิเศษประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว รวมทั้งพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วและโคลง ส่วนบัตรอวยพรพระราชทานวันขึ้นปีใหม่ในช่วงแรก มีเนื้อหาเป็นบทอวยพรตามขนบ แต่ในช่วงต่อมาเป็นบทพระราชทานพรในเชิงเปรียบเทียบโดยผ่านปี่นักชัตรี มีรูปแบบของบัตรอวยพรที่ชัดเจน มีตราสัญลักษณ์พระนามาภิไธยย่อ “ส.ธ.” พระนามาภิไธยย่อ “สิรินธร” และภาพประกอบผีพระหัตถ์ พระราชนิพนธ์ที่ปรากฏในบัตรอวยพรพระราชทานวันวิสาขบูชา และบัตรอวยพรพระราชทานวันขึ้นปีใหม่ แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาด้านภาษาไทย ภาษบาลี และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี รวมทั้งพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีแก่ปวงชนชาวไทย

คำสำคัญ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บัตรอวยพรพระราชทานวันวิสาขบูชา บัตรอวยพรพระราชทานวันขึ้นปีใหม่

Abstract

This article aims to study the royal greeting cards written by Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn given to Thai people and various organizations. There are two types of royal greeting cards, namely Vesak Day cards and New Year cards. The results indicated that the contents of the Vesak Day cards were derived from prayers, the Buddha's proverbs, new compositions based on the Buddha's life, the importance of Vesak Day and the Buddha's teachings. The compositions were in Pali prayer with translated prose, in prose and in Khlong. Regarding the New Year cards, at first the contents were in accordance with Thai customs.

Subsequently, however, they have become blessing texts using Zodiac metaphors. The format of the royal greeting cards became clearer, containing the royal “ส.ธ.” seal, her shortened designation “สิรินธร” and her royal illustration. The compositions in the Vesak Day cards and New Year cards demonstrate Princess Sirindhorn’s ingenuity in Thai, Pali and Buddhism as well as her kind contributions to Thai people.

Keywords : Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, Vesak Day cards, New Year cards

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีมีพระปรีชาสามารถในวิชาการหลายด้านโดยเฉพาะด้านอักษรศาสตร์และดนตรีไทย จึงได้รับการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระสมัญญาว่า “วิศิษฎ์ศิลปิน” พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมไว้หลายประเภทรวมทั้งบทเพลงเป็นจำนวนหลายบทอันแสดงให้เห็นพระปรีชาด้านภาษาและวรรณศิลป์ของพระองค์อย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีพระราชนิพนธ์อีกประเภทหนึ่ง แม้จะเป็นพระราชนิพนธ์ชิ้นเล็ก ๆ มีข้อความสั้น ๆ แต่ก็มีคุณค่าเสมือนงานพระราชนิพนธ์ขนาดใหญ่ นั่นคือ พระราชนิพนธ์ในบัตรอวยพรที่พระราชทานให้แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ

บัตรอวยพรพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีดังกล่าวปรากฏ ๒ ประเภท คือ บัตรอวยพรพระราชทานเนื่องในวันวิสาขบูชาและบัตรอวยพรพระราชทานเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ พระราชนิพนธ์ในบัตรอวยพรทั้งสองชนิดมีวัตถุประสงค์และเนื้อหาต่างกันจึงขอลำดับถึงตามลำดับ

บัตรอวยพรพระราชทานเนื่องในวันวิสาขบูชาของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัตรอวยพรเนื่องในวันวิสาขบูชาสันนิษฐานว่าเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ริเริ่มขึ้นเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวสยามและในฐานะที่เป็นเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนา โดยทรงริเริ่มส่งบัตรอวยพรพระราชทานพรวันวิสาขบูชาแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง และข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*

บัตรอวยพรเนื่องในโอกาสวันวิสาขบูชาได้รับความนิยมลดน้อยลงและหมดความนิยมไป จนกระทั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริในการริเริ่มให้มีการส่งบัตรอวยพรที่มีข้อธรรมะเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ “วันวิสาขบูชา” ขึ้นอีก เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ธรรมสภา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้สนองพระราชดำริดังกล่าว โดยจัดพิมพ์บัตรอวยพรเป็นชุด ชุดละ ๘ ภาพ และได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานข้อความคติธรรมที่ทรงพระราชนิพนธ์และทรงเขียนด้วยลายพระหัตถ์ลงในบัตรอวยพรที่จัดพิมพ์จำหน่ายเผยแพร่ในครั้งนั้น**

* บัตรอวยพรใบแรกของสยาม - บัตรอวยพรวันวิสาขบูชา เข้าถึงจาก <http://www.lovesiamoldbook.com/article-th-79395>.

** เรื่องเดียวกัน.

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มิ.ย. (๒๕๕๘) ๑๓

บัตรอวยพรวันวิสาขบูชาของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
เท่าที่พบตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๐ มีดังนี้

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	ลักษณะเนื้อหา	ภาพประกอบ
๑	๒๕๒๔	ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	บทสวดมงคลจักรวาลน้อย	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๒	๒๕๒๔	ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	บทสวดสังฆปริยคาถา	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	กล่าวถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งคำอวยพร	-
๓	๒๕๒๔	ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	บทสวดเจ็ดตำนาน	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๔	๒๕๒๔	ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	บทสวดมงคลจักรวาล	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๕ ๖	-	ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทพระราชนิพนธ์	ร้อยแก้ว	ความสำคัญของวันวิสาขบูชา	-
๗	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทสวดมหาการุณิโก	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	กล่าวถึงพระพุทธเจ้า และคำอวยพร	-
๘	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทสวดรัตนสูตร	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้า และคำอวยพร	-
๙	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทสวดมงคลจักรวาลน้อย	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๑๐	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทสวดมงคลจักรวาลน้อย	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๑๑	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทสวดมงคลจักรวาล	คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๑๒	-	มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ ร.๒	บทพระราชนิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	ความสำคัญของวันวิสาขบูชา	-

๑๔ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	ลักษณะเนื้อหา	ภาพประกอบ
๑๓	-	มูลนิธิพระบรม ราชานุสรณ์ ร.๒	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	ความสำคัญของ วันวิสาขบูชา	-
๑๔	-	มูลนิธิพระบรม ราชานุสรณ์ ร.๒	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	ความสำคัญของ วันวิสาขบูชา	-
๑๕	-	มูลนิธิพระบรม ราชานุสรณ์ ร.๒	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	ความสำคัญของ วันวิสาขบูชา	-
๑๖	๒๕๒๙	ศูนย์วัฒนธรรม แห่งประเทศไทย	พุทธภาษิต จากขุททก นิกาย	คาถาบาลีพร้อม คำแปลและโคลง พระราชนิพนธ์ ๑ บท	คำสอนเรื่อง ความสันโดษ	ภาพถ่าย ผีพระหัตถ์
๑๗		กองจดหมายเหตุ แห่งชาติ	หมวดธรรมบท			
๑๘	๒๕๒๙	ศูนย์วัฒนธรรม แห่งประเทศไทย	พุทธภาษิต จากสังยุต นิกาย	คาถาบาลีพร้อม คำแปลและโคลง พระราชนิพนธ์ ๑ บท	คำสอนเรื่อง ความสัตย์	ภาพถ่าย ผีพระหัตถ์
๑๙		กองจดหมายเหตุ แห่งชาติ	สคาถวรรค อาฬวกสูตร			
๒๐	๒๕๓๐	กรมศิลปากร				
๒๑	๒๕๓๑	กรมศิลปากร				
๒๒	๒๕๒๙	ศูนย์วัฒนธรรม แห่งประเทศไทย	พุทธภาษิต จากขุททก นิกาย	คาถาบาลีพร้อม คำแปลและโคลง พระราชนิพนธ์ ๑ บท	คำสอนเรื่องการ คบปราชญ์	ภาพถ่าย ผีพระหัตถ์
๒๓		กองจดหมายเหตุ แห่งชาติ	หมวด ธรรมบท			
๒๔	๒๕๓๑	กรมศิลปากร				
๒๕	๒๕๒๙	ศูนย์วัฒนธรรม แห่งประเทศไทย	พุทธภาษิต จากขุททก นิกาย	คาถาบาลีพร้อม คำแปลและโคลง พระราชนิพนธ์ ๑ บท	คำสอนเรื่องศีล	ภาพถ่าย ผีพระหัตถ์
๒๖	๒๕๓๐	กรมศิลปากร	หมวดชาดก			
๒๗	๒๕๓๑	กรมศิลปากร				

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	ลักษณะเนื้อหา	ภาพประกอบ
๒๘	๒๕๕๐	กระทรวง วัฒนธรรม	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	ความสำคัญของ วันวิสาขบูชา	ภาพถ่าย ผีพระหัตถ์

บัตรอวยพรวันวิสาขบูชา สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีได้พระราชทานให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่ ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กองจดหมายเหตุแห่งชาติ* กรมศิลปากร และกระทรวงวัฒนธรรม เท่าที่พบหลักฐานมีทั้งสิ้น ๒๘ ฉบับ ฉบับแรก คือ ฉบับเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ ที่พระราชทานให้ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพบอีก ๓ ฉบับในปีเดียวกัน รวมเป็น ๔ ฉบับ จากนั้นพบบัตรอวยพรพระราชทานเนื่องในวันวิสาขบูชาที่ปรากฏปีพุทธศักราชในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ และใน พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งส่วนใหญ่พระราชทานให้แก่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และกรมศิลปากร จำนวน ๑๓ ฉบับ และในช่วงหลัง พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึงก่อน พ.ศ. ๒๕๒๙ พบบัตรอวยพรที่ไม่ปรากฏปีพุทธศักราชอีกจำนวน ๑๑ ฉบับ ซึ่งพระองค์พระราชทานให้แก่ มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเกือบทั้งหมด

ที่มาของเนื้อหาในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา

บัตรอวยพรวันวิสาขบูชาที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ นั้น ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของวันวิสาขบูชา พุทธประวัติและหลักธรรมคำสอน อย่างไรก็ตามบางฉบับในบางปีปรากฏเนื้อหาเหมือนกันบ้าง เนื้อหาในบัตรอวยพรดังกล่าว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงนำมาจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. เนื้อหาจากบทสวดมนต์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช

* ผู้เขียนขอขอบคุณกองจดหมายเหตุแห่งชาติที่มอบบัตรอวยพรวันวิสาขบูชามาให้ศึกษาจำนวนหนึ่ง

กุมาริทรขนำบทสวดมนต์มาใช้เป็นเนื้อหาในบัตรอวยพร ซึ่งส่วนที่นำมาใช้นี้มีความหมายเป็นมงคล บทสวดที่ทรงใช้ได้แก่ บทสวดมงคลจักรวาล บทสวดมงคลจักรวาลน้อย บทสวดปริณคคาถา (บทสวดเจ็ดตำนาน) บทสวดมหากาฐณโก และบทสวดรัตนสูตร* โดยทรงยกมาทั้งคาถาบาลีและคำแปล ดังตัวอย่างคำอวยพรที่พระราชทานธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่ออัญเชิญไปจัดพิมพ์ในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงนำคำอวยพรมาจากบทสวดมงคลจักรวาล ดังนี้

ภาวตุ สัพพมงคลิ	รทขณตุ สัพพเทวตา
สพพพุธานุภาเวน	สทา โสตุถิ ภาวนตุ เต
ขอสรรพมงคล	จงมีแก่ท่าน
ขอเทวดาทั้งปวง	จงรักษาท่าน
ด้วยอานุภาพ	แห่งพระพุทธเจ้าทั้งปวง
ขอความสุขดีทั้งหลายจงมีแก่ท่าน	

การสวดมนต์หรือการเจริญพระพุทธรูปมนต์มีกำเนิดมาจากการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรูปเพื่อท่องจำและสืบต่อคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยการนำพระสูตรต่าง ๆ มาท่องบ่นสาธยายในรูปแบบการภาวนา** พระสูตรเหล่านั้นจึงมีการจัดไว้เป็นพวกหนึ่งในฐานะคำศักดิ์สิทธิ์ที่มีอานุภาพคุ้มครองป้องกัน ช่วยให้พ้นจากภัยอันตรายและเป็นสิริมงคลทำให้มีความสุขความเจริญ*** สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงนำพระสูตรที่ใช้เป็นบทสวดมนต์มาใช้เป็นเนื้อหาในบัตรอวยพรจึงแสดงให้เห็นถึงพระมหากาฐณาคูณที่จะพระราชทานสิ่งอันเป็นมงคลแก่คนไทย อันแสดงถึงพระอัจฉริยภาพทางด้านอักษรศาสตร์ที่ทรงแตกฉานทั้งภาษาไทยและภาษาบาลีและความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี

* ชื่อบทสวดเรียกตามชื่อบทสวดมนต์ในหนังสือสวดมนต์แปล รวบรวมโดยพระศาสนโสภณ พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาภูมิบาลวิทยาลัย

** พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ, พุทธานุภาพ : อานุภาพของพระพุทธรองค์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๗ (กรุงเทพฯ : กองทุนพุทธานุภาพ, ๒๕๕๒), ๒๑.

*** พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔ (กรุงเทพฯ : ธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๓), ๒๐๙.

๒. **เนื้อหาจากพุทธภาษิต** สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงยกคาถาบาลีที่เป็นคำสอนสั้น ๆ พร้อมคำแปลซึ่งส่วนใหญ่มาจากพระสูตรตันตปิฎก หมวดขุททกนิกาย มาใช้เป็นเนื้อหาในบัตรอวยพร จากนั้นทรงพระราชนิพนธ์โคลงขยายความให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เท่าที่พบมี ๔ ฉบับ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๓๑ ดังตัวอย่างพุทธภาษิตที่พระราชทานศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และกองจดหมายเหตุแห่งชาติ เพื่ออัญเชิญไปจัดพิมพ์ในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๒๙ ซึ่งเป็นพุทธภาษิตจากพระธรรมบทซึ่งอยู่ในหมวดขุททกนิกาย ดังนี้

สนฺตมฺหี ปรมํ ธนํ	} พุทธภาษิต
ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง	

พ. ธ. ๒๕/๔๒

สันโดษนำสุขล้ำ	เลอคุณ	} พระราชนิพนธ์
ดุจดั่งได้ทรัพย์อตุลย์	มากพัน	
หากขาดสันโดษหนุน	นำจิต	
มีทรัพย์มากเพียบล้น	ไปรู้จักพอ	

๓. **เนื้อหาที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง** เนื้อหาในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเองมีทั้งร้อยแก้วจำนวน ๑ ฉบับ และร้อยกรองจำนวน ๔ ฉบับ โดยส่วนที่เป็นร้อยกรองจะทรงพระราชนิพนธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ดังตัวอย่างบทพระราชนิพนธ์ที่พระราชทานแก่มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เพื่ออัญเชิญไปจัดพิมพ์ในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาซึ่งไม่ปรากฏปีพุทธศักราช ดังนี้

ลุมพินีเขตไถล	พระนคร สองนา
ได้ร่มสาละบวร	กิ่งน้อม
ประสูติจากพระอุทร	มาตุเรศ
โพธิสัตว์พิเศษพร้อม	เลิศล้ำพรณราย
บทจรถ์วันเจ็ดก่าว	จึงหยุด
เหนือบงกชชาติพิสุทธิ	ผ่องแผ้ว

บันลือสุรพจน์ดุจ

พรหมราช

ว่าเราจักเพริศแพรว

พบพ้องธรรมา

คำประพันธ์ในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา

คำประพันธ์ในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานให้แก่ประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๐ เท่าที่พบจำนวน ๒๘ ฉบับนี้ เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วจำนวน ๑๑ ฉบับ และคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองจำนวน ๑๗ ฉบับ คำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วส่วนใหญ่เป็นคำแปลคาถาบาลีที่ทรงนำมาจากบทสวดมนต์ และมีเพียง ๒ ฉบับที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง คือ ฉบับที่พระราชทานธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยซึ่งเป็นบทเดียวกัน คำประพันธ์ประเภทร้อยกรองทั้งหมดเป็นโคลงสี่สุภาพตั้งแต่ ๑ บท จนถึง ๒ บท ปรากฏเป็นโครงสร้าง ๔ แบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. คาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว พบจำนวน ๙ ฉบับ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงนำมาจากบทสวดมนต์ที่เป็นมงคลพร้อมคำแปล ดังตัวอย่างคำอวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานแก่มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ชยสิทธิ ธนํ ลาภํ โสตุธิกาคุญํ สุขํ พลํ

สิริ อายุ จ วรณํ โภคํ วุฑฺฒี จ ยสวา

สทวสุสา จ อายุ จ ชีวสิทฺธิ ภาวนตุ เต

ความชนะ ความสำเร็จ ทรัพย์ลาภ ความสวัสดิ์ ความมีโชค ความสุข กำลัง

สิริ อายุ และวรรณะ โภคะ ความเจริญ และความเป็นผู้มียศ

และอายุยืน ๑๐๐ ปี และความสำเร็จในความเป็นอยู่ จงมีแก่ท่าน

๒. คาถาบาลี คำแปลร้อยแก้ว และโคลงพระราชนิพนธ์ขยายความอีก ๑ บท พบ ๑๓ ฉบับ โดยมีบางฉบับมีเนื้อหซ้ำกัน คาถาบาลีพร้อมคำแปลทรงนำมาจาก

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มิ.ย. (๒๕๕๘) ๑๙

พุทธภาสิต ซึ่งเป็นคาถาคำสอนสั้น ๆ จากนั้นทรงพระราชนิพนธ์โคลงสี่สุภาพขยายความ
คาถาพุทธภาสิตและคำแปลสั้น ๆ ดังตัวอย่างคำอวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานศูนย์
วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และกองจดหมายเหตุแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และพระ
ราชทานแก่กรมศิลปากรในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ และ พ.ศ. ๒๕๓๑ ดังนี้

สจุเจน กิตติ ปุโปติ

คนได้เกียรติเพราะความสัตย์

ส. ๑๕/๓๑๖ พ.ศ. ๒๕/๓๖๑

ชนใดมีจิตพร้อม

คุณธรรม

ประพฤติซื่อถือคำ

เชื่อได้

ย่อมเป็นที่นิยมดำ

รงเกียรติ ตนนา

ก็เพราะตั้งสัตย์ให้

โลกขร้งสรรเสริญ

๓. พระราชนิพนธ์โคลง เป็นโคลงสี่สุภาพ ๒ บท พบ ๔ ฉบับ ได้พระราชทาน
แก่มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทั้ง ๔ ฉบับ
ลักษณะโคลงสี่สุภาพดังกล่าว ทรงพระราชนิพนธ์ตามฉันทลักษณ์ทั้งคณะ สัมผัส คำเอก
และคำโท ดังตัวอย่าง

มณฑารพมิ่งไม้

เมืองบน

เหตุพิเศษจึงหล่น

จากฟ้า

คือพระพุทธเสด็จดล

สุครรภา

ประสูติผนวชเจดจำ

ตรัสรู้วิโมกข์ธรรม

ตรัสธรรมจักรล้วน

หลักศาสน์

พระยมกปาฏิหาริย์อาจ

เอกแท้

จากเทวโลกยาตร

สุภาพ

ปลงอายุไปแท้

ตราบเข้าพระนิพพาน

๔. พระราชนิพนธ์ร้อยแก้ว มีเนื้อความอธิบายความสำคัญของวันวิสาขบูชา
พบ ๒ ฉบับ ซึ่งเป็นข้อความเดียวกัน พระราชทานแก่กรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
และมูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไม่ปรากฏปี

พุทธศักราช ดังตัวอย่าง

พระพุทธองค์ประสูติ ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ
และเสด็จปรินิพพานในวันเพ็ญ พระจันทร์เสวยฤกษ์วิสาขะ
วันกำหนดนี้ เป็นนักษัตรฤกษ์ ซึ่งชนทั้งปวงผู้นับถือพระพุทธ
ศาสนาได้ทำการบูชาพระรัตนตรัย เป็นการระลึกถึงพระคุณ
แห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

เนื้อหาในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา

เนื้อหาที่ปรากฏในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาประกอบด้วย เนื้อหาในบัตรอวยพรที่เป็นมงคล เนื้อหาในบัตรอวยพรที่กล่าวถึงความสำคัญของวันวิสาขบูชาและพุทธประวัติ และเนื้อหาในบัตรอวยพรที่เป็นหลักธรรมคำสอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. เนื้อหาที่เป็นมงคล สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานพรให้พุทธศาสนิกชนมีความสุขสวัสดิ์ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ลาภ และเกียรติยศ ทรงขออำนาจแห่งคุณพระรัตนตรัยและเทพเทวดาปกป้องคุ้มครองให้แคล้วคลาด ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง บัตรอวยพรที่ปรากฏเนื้อหาที่เป็นมงคลนี้เป็นคาถาบาลีและคำแปลร้อยแก้ว และที่ทรงนำมาจากบทสวดมนต์ ดังตัวอย่างคำอวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานแก่มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไม่ปรากฏปีพุทธศักราช ซึ่งเนื้อหาคำอวยพรมาจากบทสวดมงคลจักรวาล ดังนี้

รัตนตุดยสรณานุภาเวน

ที่ขมาตุตา ตูยหิ โหตุ

สทวสุสซีเวน สมงฺคิโก โหตุ สพุพพา

ด้วยอานุภาพแห่งการระลึกถึงพระรัตนตรัย

ขอความมีอายุยืนจงมีแก่ท่าน

ท่านจงเป็นผู้ประกอบด้วยศีลอันจะเป็นอยู่ได้ถึง ๑๐๐ ปีทุกเมื่อ

๒. เนื้อหาที่กล่าวถึงความสำคัญของวันวิสาขบูชาและพุทธประวัติ วัน

วิสาขบูชาเป็นวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า โดยกล่าวตั้งแต่
เสด็จจากดุสิตสวรรค์สุทธวรรค์พระพุทธมารดาจนกระทั่งประสูติ เสด็จออกผนวช และได้
ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงประกาศพระพุทธศาสนา แสดงธรรมเทศนา ทรง
แสดงยมกปาฏิหาริย์ ทรงปลงสังขารและดับขันธปรินิพพาน เนื้อหาดังกล่าว ทรงพระราช
นิพนธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ๒ บทและบางฉบับพระราชนิพนธ์เป็นร้อยแก้ว ดังตัวอย่างคำ
อวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานแก่มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์ พระบาทสมเด็จพระ
พุทธเลิศหล้านภาลัย ไม่ปรากฏปีพุทธศักราช ดังนี้

เพ็ญเดือนสิบห้าค่ำ	คืนวิสาข
ห้วงแห่งนฤขรา	ใหญ่กว้าง
แท่นกุศะนามา	ดิณชาติ
โพธิ์ทุกษแห่งสมสร้าง	สืบถ้วนบารมี
สิบทิศพลันเปี่ยมทัน	พุทธธรรม
ลุนนุตรสัม	-โพธิพร้อม
โปรดหมู่สัตว์น้อมนำ	เนื่องสวัสดิ์
ไปเกลือกกลั้วเสพล้อง	กิเลสสิ้นบ่วงมาร

๓. เนื้อหาที่เป็นหลักธรรมคำสอน คำสอนที่พบ ได้แก่ คำสอนเรื่องความ
สันโดษ คำสอนเรื่องความสัตย์ คำสอนเรื่องการคบปราชญ์ และคำสอนเรื่องศีล ดัง
ตัวอย่างคำอวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานแก่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และ
กองจดหมายเหตุแห่งชาติในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ และพระราชทานแก่กรมศิลปากรในปี
พ.ศ. ๒๕๓๐ และ พ.ศ. ๒๕๓๑ มีเนื้อหาคำสอนเรื่องศีล ดังนี้

สีล โลก อนุตตร
ศีลเป็นเยี่ยมในโลก

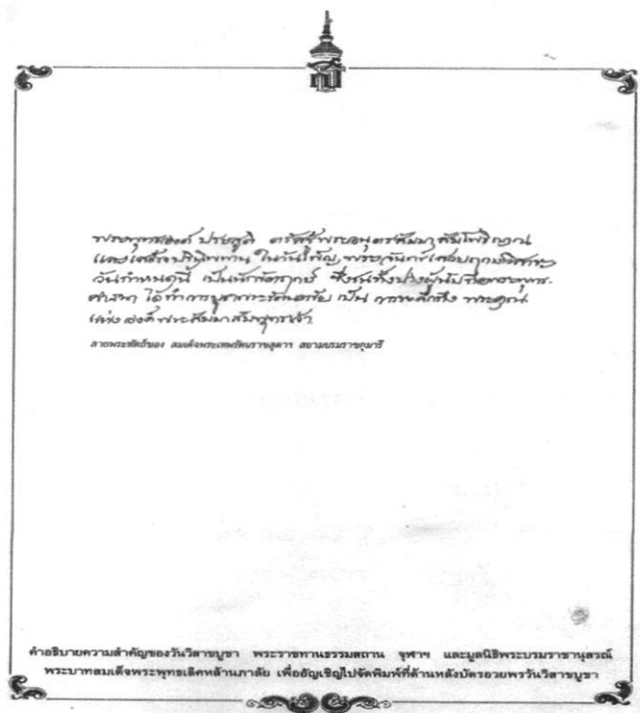
ช. ชว. เอก ๒๗/๒๘

ประพุดิตนเรียบร้อย	กายวา จาแฮ
อีกจิตครองธรรมา	ยิ่งล้ำ
เป็นเอกทั่วโลกา	ดับทุกข์
ข้าศึกมิอาจกล้า	แก่ผู้ทรงศีล

จะเห็นได้ว่าเนื้อหาในบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาที่พระราชทานนี้มีทั้งคำอวยพรที่เป็นมงคลแก่ผู้รับพระราชทาน เนื้อหาเกี่ยวกับวันวิสาขบูชาและพระพุทธประวัติ รวมถึงหลักธรรมคำสอน ทั้งนี้เป็นไปตามแนวพระราชดำริของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงริเริ่มให้มีการส่งบัตรอวยพรที่มีข้อธรรมะเนื่องวันสำคัญยิ่งทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องเตือนสติให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า

รูปแบบของบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาพระราชทาน

รูปแบบบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาพระราชทานแบ่งได้เป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๔ ถึงก่อน พ.ศ. ๒๕๒๙ และช่วงที่สอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ และ พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มิ.ย. (๒๕๕๘) ๒๓

๑. รูปแบบบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาพระราชทานที่ปรากฏช่วงแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๒๙ เท่าที่พบมีจำนวน ๑๕ ฉบับ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ๓ ส่วนภายในกรอบบัตรอวยพรที่มีวดลางดงาม โดยไม่พบว่ามืภาพประกอบ และพระนามากิไย “สิรินธร” ตามลำดับดังนี้

ส่วนบนของขอบกรอบบัตรเป็นตราสัญลักษณ์พระนามากิไยย่อ ส.ธ.

ส่วนกลางของบัตรเป็นเนื้อหาเรื่องวันวิสาขบูชา คำอวยพร และหลักธรรมคำสอน ซึ่งมีทั้งที่เป็นตัวพิมพ์และที่เป็นลายพระหัตถ์

ส่วนล่างสุดระบุหน่วยงานที่รับพระราชทานและปี พ.ศ. ที่พระราชทาน ดังตัวอย่างข้างต้น

๒. รูปแบบบัตรอวยพรวันวิสาขบูชาพระราชทานที่ปรากฏช่วงที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๙ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๑ และ พ.ศ. ๒๕๕๐ มีจำนวน ๑๓ ฉบับ รูปแบบแตกต่างกับช่วงแรก คือ มีลักษณะเป็นบัตรอวยพรพับกลางซึ่งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

ส่วนปกหน้าเป็นภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ซึ่งเป็นภาพสถานที่และโบราณวัตถุ เช่น พระอุโบสถ พระพุทธรูป ภาพจิตรกรรม เป็นต้น ส่วนปกหลังด้านบนเป็นข้อความบอกหน่วยงานที่รับพระราชทานไปจัดพิมพ์ซึ่งเป็นการร่วมดำเนินการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในอันที่จะฟื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีการส่งบัตรอวยพรเนื่องในวันวิสาขบูชา บางฉบับมีข้อความกล่าวถึงรายได้จากการจำหน่ายจะนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยเสด็จพระราชกุศลตามพระอัยยาคัย และปกหลังด้านล่างนี้ยังบอกสถานที่จัดพิมพ์บัตรอวยพรด้วย

ส่วนด้านในของบัตรอวยพรมี ๒ ด้าน ด้านในปกหน้าบอกรายละเอียดเกี่ยวกับภาพหน้าปกซึ่งเป็นภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ โดยระบุชื่อของสถานที่หรือวัตถุที่ปรากฏในภาพและวันที่ทรงถ่ายภาพ ด้านในปกหลังซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้

ส่วนบนกลางกรอบบัตรเป็นตราสัญลักษณ์พระนามากิไยย่อ ส.ธ.

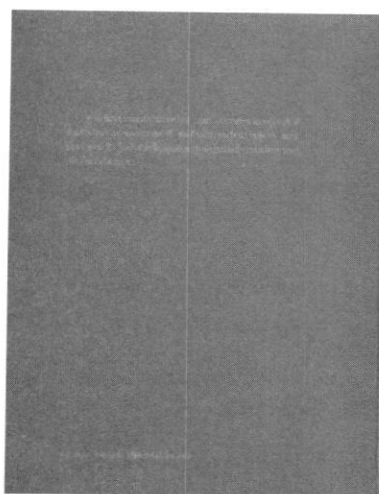
ส่วนกลางด้านบนของบัตรระบุว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ส่วนกลางเป็นเนื้อหาของบัตรอวยพร

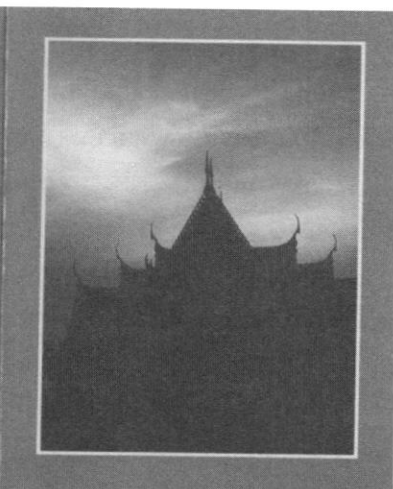
๒๔ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ดั่งตัวอย่างบัตรอวยพรวันวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๒๙ พระราชทานแก่นาย
วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยและกองจดหมายเหตุแห่งชาติ

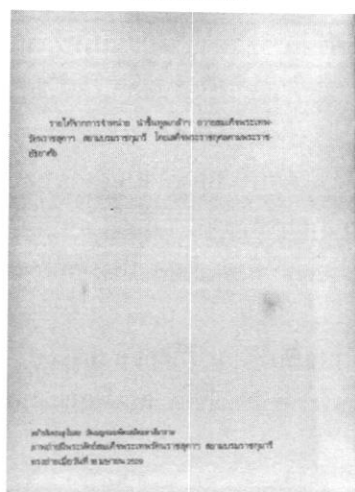
ด้านนอกปกหลัง

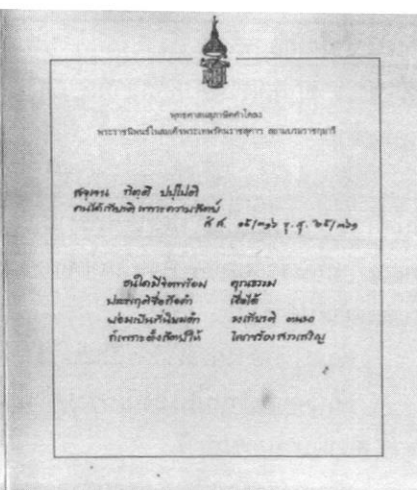
ด้านนอกปกหน้า

ด้านในปกหน้า

ด้านในปกหลัง

คำอวยพรวันวิสาขบูชาของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี แสดงให้เห็นว่า ทรงมีความรู้ภาษาบาลี และทรงมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ดังจะเห็นได้จากคาถาบาลีที่ทรงยกมาใช้เป็นคำอวยพรล้วนเป็นคาถาในพระสูตร ซึ่งรวบรวมอยู่ในพระไตรปิฎก ทรงเลือกคาถาที่ใช้เจริญพระพุทธมนต์ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้รับพระราชทานคำอวยพรจะได้รับแต่สิ่งที่เป็นมงคล นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นให้คนตระหนักถึงความสำคัญของวันวิสาขบูชาและน้อมรำลึกถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่มีพระราชดำริไว้ในเบื้องต้น

บัตรอวยพรวันปีใหม่พระราชทานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บัตรอวยพรที่เก่าแก่ที่สุด หรือแบบแรกที่สุด คือ บัตรอวยพรปีใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงริเริ่มขึ้นเป็นพระองค์แรก เมื่อ ๑๒๐ กว่าปีก่อน* หลังจากนั้นการส่งบัตรอวยพรจึงเริ่มเป็นที่นิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทานบัตรอวยพรปีใหม่แก่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปจัดพิมพ์เผยแพร่แก่ประชาชน เท่าที่พบตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๔ จนถึงปัจจุบัน มีดังนี้

* บัตรอวยพรใบแรกของสยาม - บัตรอวยพรวันวิสาขบูชา เข้าถึงจาก <http://www.lovesiamoldbook.com/article-th-79395>.

๒๖ จุฬารัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	ภาพประกอบ
๑	๑๓ พ.ย. ๒๕๑๔	อาจารย์กำชัย ทองหล่อ	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๒ บท	คำอวยพร	ทรงฉาย พระรูปกับ พระอาจารย์
๒	๒๕๒๐	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์ที่ระลึก จากพระที่นั่ง บางปะอิน	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร	-
๓	๒๕๒๒	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร	-
๔	๒๕๒๓	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๑ บท	คำอวยพร	-
๕	๒๕๒๔	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ยานี ๓ บท	คำอวยพร	-
๖	๒๕๒๕	สภาการศึกษาไทย	บทสวดสัง กิริยคาถา บทพระราช นิพนธ์แปล	โคลงสี่สุภาพ ๑ บท ร้อยแก้ว	คำอวยพร	-
๗	๒๕๒๖	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ยานี ๒ บท	คำอวยพร	-
๘	๒๕๒๗	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร	-
๙	๒๕๒๘	สภาการศึกษาไทย	บทสวดเจ็ด ตำนาน บทพระราช นิพนธ์แปล	คาถาบาลี กาพย์ฉบัง ๓ บท	คำอวยพร	-
๑๐	๒๕๒๙	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ฉบัง ๒ บท	คำอวยพร	-
๑๑	๒๕๓๐	สภาการศึกษาไทย	บทพระราช นิพนธ์	โคลงกระทู้ ๑ บท	คำอวยพร	-

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มิ.ย. (๒๕๕๘) ๒๗

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	ภาพประกอบ
๑๒	๒๕๓๑	สภาภาษาตไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๑ บท	คำอวยพร	-
๑๓	๒๕๓๒	สภาภาษาตไทย	บทพระราช นิพนธ์	โคลงกระทู้ ๑ บท	คำอวยพร	-
๑๔	๒๕๓๓	สภาภาษาตไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร	-
๑๕	๒๕๒๘	ธนาครทธารไทย	บทสดอนโม ทนารัมภคต บทพระราช นิพนธ์แปล	คาถาบาลี กาพย์ยง ๒ บท	คำอวยพร	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๑๖	๒๕๒๘	ธนาครทธารไทย	บทสดมมงคล จักรวาลน้อย บทพระราช นิพนธ์แปล	คาถาบาลี กาพย์ยานี ๓ บท	คำอวยพร	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๑๗	๒๕๒๘	ธนาครทธารไทย	บทพระราช นิพนธ์	โคลงสี่สุภาพ ๑ บท	คำอวยพร	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๑๘	๒๕๒๙	โครงการสมุด บันทึกหมายเลข โทรศัพท์	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ยานี ๒ บท	คำอวยพร	-
๑๙	๒๕๓๐	โครงการสมุด บันทึกประจำวัน	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ยานี ๓ บท	คำอวยพร	-
๒๐	๒๕๓๑	โครงการสมุด บันทึกประจำวัน	บทพระราช นิพนธ์	กลอนลักรา ๑ บท	คำอวยพร	-
๒๑	๒๕๓๒	โครงการสมุด บันทึกประจำวัน	บทพระราช นิพนธ์	กลอนดอกสร้อย ๑ บท	คำอวยพร	-
๒๒	๒๕๓๒	มูลนิธิสยใจไทย	บทพระราช นิพนธ์	กาพย์ยานี ๑ บท	คำอวยพร	-
๒๓	๒๕๓๒	สมาธิสยใจไทย	บทพระราช นิพนธ์	ร้อยแก้ว	คำอวยพร	-

๒๘ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ที่	พ.ศ.	ผู้รับพระราชทาน	ที่มา	ลักษณะ คำประพันธ์	เนื้อหา	ภาพประกอบ
๒๔	๒๕๕๐ ปีกุน	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๒๕	๒๕๕๓ ปีขาล	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๒๖	๒๕๕๔ ปีเถาะ	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๒๗	๒๕๕๕ ปีมะโรง	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๒๘	๒๕๕๖ ปีมะเส็ง	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๒๙	๒๕๕๗ ปีมะเมีย	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์
๓๐	๒๕๕๘ ปีมะแม	ประชาชนคนไทย	บทพระราช นิพนธ์	กลอนสุภาพ ๒ บท	คำอวยพร ข้อคิด	ภาพวาด ผีพระหัตถ์

จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระราชทาน บัตรอวยพรปีใหม่พร้อมพรปีใหม่ให้แก่ประชาชนมาอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นฉบับวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ ที่พระราชทานเฉพาะบุคคลคือ อาจารย์กำชัย ทองหล่อ ซึ่งเป็นพระอาจารย์ถวายพระอักษรวิชาภาษาไทย ณ โรงเรียนจิตรลดา บัตรอวยพรปีใหม่ พระราชทานฉบับแรกที่พระราชทานแก่หน่วยงานและประชาชนคือ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๒๐ จนถึง พ.ศ. ๒๕๓๓ จากนั้นพบบัตรอวยพรปีใหม่พระราชทานอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๕๕๐ จนถึงปัจจุบัน รวมจำนวนทั้งสิ้น ๓๐ ฉบับ ในการศึกษาค้นครั้งนี้ไม่พบบัตรอวยพรพระ ราชทานใน พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นช่วงเวลาที่เกิดปัญหาทาง การเมืองภายในประเทศ

ที่มาของเนื้อหาในบัตรอวยพรปีใหม่พระราชทาน

๑. เนื้อหาจากบทสวดมนต์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงดัดบทสวดมนต์มาใช้เป็นคำอวยพร ซึ่งส่วนที่ดัดมานั้นมีความหมายเป็นมงคล บทสวดที่ทรงใช้ได้แก่ บทสวดมงคลจักรวาล บทสวดมงคลจักรวาลน้อย บทสวดสังข์กิริยาคาถา บทสวดเจ็ดตำนาน บทสวดมหาการุณิกो บทสวดรัตนสูตร และบทสวดอนุโมทนาอัมภคคาถา โดยทรงยกคาถาบาลีและพระราชนิพนธ์คำอธิบายร้อยกรอง เช่น กลอนสุภาพ โคลงสี่สุภาพ กาพย์ฉกั เป็นต้น ดังตัวอย่างคำอวยพรพระราชทานแก่สภาภาษาไทย พ.ศ. ๒๕๒๔ ทรงนำเนื้อหาคำอวยพรมาจากบทสวดเจ็ดตำนาน ดังนี้

สกุทตวา พุทธธรรณิ ข้าขอไหว้พระพุทธร ผู้เปรียบประดุจ
ไอศถ์ อุตตมัม วร โสธประเสริฐอุดม
หิต์ เทวมนุสฺสานิ เกื้อกลมมนุษย์นิยม ทวยเทพอินทร์พรหม
พุทฺธเตเชน โสตุภินา สมโศตถ์ด้วยเดชพุทธา
นสฺสนตุปทุทต สพุเพ ขออุบัติวันตรายนานา ถ้วนทุกขโคกา
ทุกฺขา อุปสามนฺตุเต จงสงบร้างบโดยสวัสดิ

๒. เนื้อหาที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง ทรงพระราชนิพนธ์พรปีใหม่ขึ้นเองทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง โดยส่วนใหญ่เป็นร้อยกรอง ดังตัวอย่างคำอวยพรที่พระราชทานแก่สภาภาษาไทยในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์เป็นโคลงกระทู้ ดังนี้

สุข	กายใจพร้อมพร้อม	ธนสาร
ศรี	สวัสดิโชคบันดาล	ดุจแก้ว
ปี	ใหม่จิตเบิกบาน	ชนมย์ยัง ยืนนา
ใหม่	สร้างทุกขผ่องแผ้ว	พบพ้องเพิ่มผล

คำประพันธ์ในพรปีใหม่พระราชทาน

คำประพันธ์ในพรปีใหม่ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่พระราชทานให้แก่ประชาชนและหน่วยงานตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึงปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นคำประพันธ์ร้อยกรองซึ่งมีจำนวนตั้งแต่ ๑ บท จนถึง ๓ บท และพบเป็นร้อยแก้ว

เพียง ๑ บท คือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๒ ที่พระราชทานให้แก่สมาชิกสภายุทธไทย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. พรปีใหม่พระราชทานที่เป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง ประกอบด้วยคำประพันธ์ ๓ ประเภทคือ กลอน โคลงสี่ และกาพย์ ทั้งนี้เป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนมากที่สุด และคำประพันธ์ประเภทกาพย์น้อยที่สุด ดังนี้

๑.๑ คำประพันธ์ประเภทกลอน ประกอบด้วย กลอนสุภาพ หรือกลอนแปด จำนวน ๑๒ ฉบับ กลอนสักวาและกลอนดอกร้อยมีประเภทละ ๑ ฉบับเท่านั้น

๑.๑.๑ พรปีใหม่พระราชทานประเภทกลอนสุภาพ พรปีใหม่พระราชทานประเภทกลอนสุภาพส่วนใหญ่มีความยาวจำนวน ๒ บท หรือ ๔ คำกลอน มีเพียงฉบับเดียวที่ทรงพระราชนิพนธ์เพียง ๑ บท คือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๑ ที่พระราชทานแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย พระราชนิพนธ์กลอนจำนวน ๒ บทนี้มีความยาวเหมาะสมกับขนาดของบัตรอวยพรขนาดมาตรฐาน และเหมาะสมกับเนื้อหาพรปีใหม่ที่พระราชทานพระราชนิพนธ์พรปีใหม่จำนวน ๒ บทนี้ เป็นลายพระหัตถ์ที่ทรงจัดวางไว้บรรทัดละ ๑ บรรทัดมี บรรทัดละ ๒ บรรทัดมี

กลอนสุภาพที่ทรงพระราชนิพนธ์มีจำนวนคำระหว่าง ๘-๙ คำ นอกจากนี้มีสัมผัสนอกตามแผนผังบังคับแล้ว ยังปรากฏสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและ/หรือสัมผัสพยัญชนะทุกวรรค อย่างไรก็ตามบทพระราชนิพนธ์พรปีใหม่ซึ่งเป็นกลอนสุภาพนี้ ทรงจบบทพระราชนิพนธ์ด้วยความว่า “เออ” และ “เทอญ” เกือบทุกบท ยกเว้นบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๕๔ และ ๒๕๕๗ เท่านั้นที่ไม่ได้จบด้วยคำทั้งสองนี้ การลงท้ายด้วยคำทั้งสองดังกล่าวนับว่าเหมาะสมด้วยเสียงของคำประพันธ์ประเภทกลอนสุภาพที่มักนิยมใช้เสียงสามัญและที่สำคัญคือ เหมาะสมกับเนื้อหาที่เกี่ยวกับการอวยพร เพราะคำว่า “เออ” และ “เทอญ” (เถิด) เป็นคำลงท้ายที่แสดงให้เห็นว่าทรงตั้งพระทัยที่จะพระราชทานให้แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ดังตัวอย่าง บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๗ ดังนี้

ขอเชิญท่านร่วมยินดีวันปีใหม่	จุดพิรุณช่วยช่วยสนอง
ให้สมหวังดังที่มีใจปอง	เหล่าเพื่อนพ้องญาติสนิทจิตสราญ
ขอประเทศชาติไทยไกรเกริกไชย	เพียบพร้อมโภคเจริญพันธุ์ธัญญาหาร
ปราบศัตรูผู้ได้สิ้นภัยพาล	ให้ชนบ้านเพระไทยช่วยไทยเออ

๑.๑.๒ พรปีใหม่พระราชทานประเภทกลอนสักวา และกลอน
ดอกสร้อย มีประเภทย่อย ๑ บท ได้แก่ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๑ และ พ.ศ. ๒๕๓๒ ตาม
ลำดับ ดังตัวอย่างบทสักวาในบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๑ ดังนี้

สักวาท่องไปในพิภพ	ได้ประสบดีชั่วทั่วทิศา
ทั้งสุขทุกข์สรรเสริญและนินทา	ธรรมด่าย่อมมีทุกวี่วัน
อย่าระทมท้อแท้มองแต่ทุกข์	ทำใจสุชาทางที่สร้างสรรค์
ขอกุศลลบลุขทุกสิ่งอัน	สารพันสำเร็จได้ตั้งใจเอย

นอกจากนี้ยังพบบทพระราชนิพนธ์พรปีใหม่ที่คล้ายกลอนดอกสร้อย
๑ บท ได้แก่ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๓ กล่าวคือ วรรคแรกขึ้นต้นด้วยคำสองคำที่ไม่มี
คำว่า “เอ๋ย”แทรก แต่มีคำลงท้ายว่า “เอ๋ย” ตามแผนผังของกลอนดอกสร้อย ดังตัวอย่าง

ปีใหม่	ขออารมณแจ่มใสहरรรษา
พบแต่สิ่งพาสุขทุกคราวครา	จงก้าวหน้านำมั่นคงยังยืน
ถ้าเราสู้ร่มยโสมนัส	จะเลียงพันพิบัติไม่ต้องฝัน
ขอเกษมเปรมสำราญทุกวันคืน	มีแต่ชื่นตลอดในปีใหม่เอ๋ย

๑.๒ คำประพันธ์ประเภทโคลง ประกอบด้วยโคลงสี่สุภาพจำนวน ๕ ฉบับ
และโคลงกระทู้จำนวน ๒ ฉบับ

๑.๒.๑ คำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ พรปีใหม่พระราชทาน
ประเภทโคลงสี่สุภาพแต่ละฉบับมีจำนวน ๑ บทเป็นส่วนใหญ่ มีเพียงฉบับเดียวที่มีจำนวน
๒ บท คือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๑๔ ลักษณะโคลงสี่สุภาพทรงพระราชนิพนธ์ตาม
ฉันทลักษณ์ทั้งคณะ สัมผัส คำเอกและคำโท ดังตัวอย่างบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๓ ดังนี้

คืนวันพลันผ่านพ้น	ขอพบ
ขอท่านสุขสวัสดิ์	เลิศล้ำ
ปีใหม่ออกกิจมี	ประโยชน์
นำชาติและตนพ้น	จากพ้องผองภัย

๓๒ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

๑.๒.๒ คำประพันธ์ประเภทโคลงกระทู้ โคลงกระทู้ คือ โคลงสี่สุภาพที่แต่งให้มีเนื้อความตามหัวข้อหรือกระทู้ที่ตั้งไว้ แล้วใช้กระทู้นั้นเป็นเนื้อความนำแต่ละบาท พรปีใหม่พระราชทานพบโคลงกระทู้เพียง ๒ ฉบับ คือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๐ มีกระทู้ว่า “ส่งสุขปีใหม่” และบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๒ มีกระทู้ว่า “สุขศรีปีใหม่” ดังตัวอย่าง

ส่ง	จิตคิดมุ่งได้	สิ่งดี
สุข	สันต์มนัสกายี	เลิศล้วน
ปี	ใหม่กิจไฉมี	จักเสร็จ สมแฮ
ใหม่	เก่าสัมฤทธิ์ถ้วน	ต้องแท้เบิกผล

๑.๓ คำประพันธ์ประเภทกาพย์ ประกอบด้วยกาพย์ยานี ๑๑ จำนวน ๖ ฉบับ และกาพย์ฉบัง ๑๖ จำนวน ๓ ฉบับ ดังนี้

๑.๓.๑ คำประพันธ์ประเภทกาพย์ยานี ๑๑ พรปีใหม่พระราชทานประเภทกาพย์ยานี ๑๑ แต่ละฉบับมีจำนวนตั้งแต่ ๒-๓ บท มีเพียงฉบับเดียวที่มีจำนวนเพียง ๑ บท คือบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๒ กาพย์ยานี ๑๑ พระราชนิพนธ์ตามฉันทลักษณ์ทั้งบังคับคณะและสัมผัสใน กล่าวคือ นอกจากมีสัมผัสบังคับที่กำหนดเพียง ๑ คู่ คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๒ สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ ๓ แล้ว ยังทรงพระราชนิพนธ์เสริมสัมผัสในบาทเอกอีกด้วย มีเพียงส่วนน้อยที่ทรงเสริมสัมผัสในบาทโท การเสริมสัมผัสนอกในบาทเอกและบาทโทเป็นที่นิยมกันมาจนกลายเป็นสัมผัสบังคับไปโดยปริยาย ฉะนั้นการที่มีได้ทรงพระราชนิพนธ์สัมผัสนอกทั้งในบาทเอกและบาทโทที่นิยมในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่าพระองค์เข้าพระทัยลักษณะฉันทลักษณ์ของกาพย์ยานี ๑๑ ที่กำหนดไว้แต่เดิมเป็นอย่างดี ดังตัวอย่างบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๐ ดังนี้

๑.๓.๒ คำประพันธ์ประเภทกาพย์ฉบัง ๑๖ พรปีใหม่พระราชทาน
ประเภทกาพย์ฉบัง ๑๖ มีจำนวน ๓ ฉบับ คือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๘ จำนวน ๒
ฉบับ และ พ.ศ. ๒๕๒๙ จำนวน ๑ ฉบับ แต่ละฉบับมีจำนวนตั้งแต่ ๒-๓ บท ดัง
ตัวอย่างบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๙ ดังนี้

ปีใหม่สุขสบาย	ทุกข์ภัยโรคหาย
ด้วยกุศลผลบุญท่านทำ	
กิจใดใฝ่จิตประจำ	ลุล่วงเลิศล้ำ
สมดังที่ท่านปรารถนา	

๒. พรปีใหม่พระราชทานที่เป็นคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว พระราช
นิพนธ์พรปีใหม่ประเภทร้อยแก้วพบเพียงฉบับเดียวคือ บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๓๒ เนื้อหา
นอกจากพระราชทานแล้วยังพระราชทาน “ของแถม” อีกด้วย ดังตัวอย่าง

เนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ขอให้ทุกท่านมีความสุขความเจริญตลอดไป
และเนื่องในโอกาสนี้ มูลนิธิสายใจไทย ขอมอบ ส.ค.ส. นี้ให้แก่ท่าน ภายใน
มีของแถมเป็นวิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ๓-๔ อย่าง ถ้ามีโอกาสลองทำดูก็คงจะ
เป็นประโยชน์ทีเดียว ถ้ายังไม่มีโอกาส เอาไว้อ่านเล่นสนุก ๆ ก็แล้วกัน

อย่างไรก็ตาม บัตรอวยพรพระราชทานบางฉบับแม้จะเป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง พระองค์ก็พระราชทานพรปีใหม่ที่เป็นร้อยแก้วเพิ่มเติม เช่น บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๕ นอกจากมีบทพระราชนิพนธ์โคลงสี่สุภาพแล้ว ยังมีบทร้อยแก้วเสริมท้ายอีก ดังนี้ “เนื่องในวาระดีขึ้นปีใหม่ ขอให้ท่านประสบความสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่าง”

เนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์พรปีใหม่พระราชทาน

ดังกล่าวแล้วว่า บัตรอวยพรพระราชทานของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เท่าที่ปรากฏ สามารถแบ่งได้เป็น ๒ ช่วง คือ ช่วงแรก เป็น บัตรอวยพรพระราชทานพรปีใหม่ให้แก่บุคคลและหน่วยงานเพื่อนำไปจัดพิมพ์เผยแพร่แก่ประชาชน และช่วงที่สองเป็นบัตรอวยพรที่พระราชทานพรปีใหม่ให้แก่ประชาชนโดยตรง ทั้งสองช่วงมีเนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์ ดังนี้

๑. ช่วงแรก เป็นบัตรอวยพรพระราชทานพรปีใหม่ให้แก่บุคคลและบัตรอวยพรพระราชทานพรปีใหม่ให้แก่หน่วยงาน มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอวยพรปีใหม่ทั่วไป กล่าวคือ พระราชทานพรขอให้พระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งปวงปกป้องคุ้มครอง ให้มีความสุขทั้งกายและใจ เจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปราศจากผองภัยและศัตรู ประสบความสำเร็จในด้านการงานทั้งปวง มีชื่อเสียง และให้พรพร้อมด้วยโภคทรัพย์ ยศ และปัญญา โดยยึดหลักธรรมเป็นที่พึ่ง จะเห็นว่า บัตรอวยพรพระราชทานในช่วงแรกทรงใช้กลวิธีพระราชทานพรปีใหม่ตามขนบแบบตรงไปตรงมา

๒. ช่วงที่สอง บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๕๐ ถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นบัตรอวยพรที่พระราชทานแก่ประชาชนโดยตรง มิได้มีเนื้อหาการอวยพรปีใหม่ตามขนบโดยตรง เช่นช่วงแรก แต่มีเนื้อหาและกลวิธีในการพระราชทานพรในเชิงเปรียบเทียบ โดยผ่านปี่นักขัตตร์ กล่าวคือทรงนำลักษณะของปี่นักขัตตร์นั้น ๆ รวมทั้งเรื่องราว เหตุการณ์ นิทาน คำกล่าว ความเปรียบ ความเชื่อ ฯลฯ มาเชื่อมโยงกับแนวพระราชดำริที่มีพระประสงค์จะพระราชทานแก่ประชาชนเพื่อเป็นข้อคิดคติเตือนใจในวันปีใหม่ บัตรอวยพรในช่วงที่สองนี้มี ๗ ฉบับ คือ ปี่กุน ปี่ขาล ปี่เถาะ ปี่มะโรง ปี่มะเล็ง ปี่มะเฌย และปี่มะแม (ไม่พบปี่วอก ปี่ระกา ปี่ซวดและปี่ฉลุ) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปี่กุนคือปี่หมู (พ.ศ. ๒๕๕๐) ปี่นี้พระองค์พระราชทานข้อคิดเรื่องการทำงาน

พระองค์ทรงนำความหมายโดยนัยของคำว่า “หมู” ที่หมายถึง ง่าย ๆ มาเปรียบเทียบกับการทำงานเพื่อเดือนสติว่า ในการทำงานนั้น ไม่ง่าย ต้องขยันและมุ่งมั่น ไม่มีอะไรได้มาง่าย ๆ และสบาย ๆ ต้องคิดและทำตลอดเวลา ไม่ปล่อยเวลาให้หมดไปโดยไม่ทำกิจใด ๆ ลงท้ายทรงอวยพรให้ประสบความสำเร็จ

ปีขาลคือปีเสือ (พ.ศ. ๒๕๕๓) โดยทั่วไปคนจะกลัวเสือเพราะเป็นสัตว์ดุร้าย ปีนี้จึงทรงให้กำลังใจคนไทย แม้เป็นปีเสือก็อย่าได้กลัว เสือปีนี้เป็นเสือดีที่ให้โชคแก่คนไทยทุกคน

ปีเถาะคือปีกระต่าย (พ.ศ. ๒๕๕๔) ปีนี้พระราชทานข้อคิดเรื่องความร่วมมือในการทำงาน พระองค์ทรงยกนิทานเรื่องกระต่ายแข่งกับเต่ามาเป็นอุทาหรณ์นิทานเรื่องนี้สอนเรื่องความประมาท กระต่ายทำแข่งวิ่งกับเต่า แต่กระต่ายซึ่งวิ่งเร็วอยู่แล้วก็แพ้เต่าด้วยความประมาท พระองค์ทรงนำนิทานเรื่องนี้มาเป็นข้อคิดอยู่ในยุคปัจจุบันไม่ควรแก่งแย่งแข่งขัน ควรร่วมมือร่วมใจกันทำงานดีกว่า โดยเปรียบเทียบให้เห็นภาพชัดเจนว่า

“กระต่ายน้อยคล่องแคล่วแล้วกระโดด ที่เต่าลิดเกาะอยู่ดูขบขัน
กระต่ายคล่องเต่าอายุยืนหมื่นพัน ปีเถาะนั้นขอท่านเพลินเจริญใจ”

ปีมะโรงคือปีงูใหญ่หรือพญานาคราช (พ.ศ. ๒๕๕๕) ปีนี้พระองค์พระราชทานพรให้คนไทยมีความสุขสบาย ไม่เดือดร้อนจากอุทกภัยเช่นปีก่อน คนทั่วไปเชื่อว่านาคราชเป็นใหญ่ในหมู่ งู มีอิทธิฤทธิ์และเชื่อว่านาคให้น้ำเพื่อบำรุงแผ่นดินให้สมบูรณ์ พระองค์จึงทรงขอให้ปีนี้พญานาคราชบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและน้ำไม่ท่วม น้ำไม่แล้ง เพื่อให้ประชาชนมีความสุขสำราญ จะเห็นว่าพระองค์ทรงเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์ของประเทศ เพราะเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างยิ่ง

ปีมะเส็งคือปีงูเล็ก (พ.ศ. ๒๕๕๖) พระองค์ทรงให้แง่คิดเรื่องการเรียนรู้จริง โดยทรงนำคำกล่าวของโบราณจารย์ที่ปรากฏในโคลงโลกนิติว่า “รู้จริงสิ่งเดียวอาจ มีมั่ง” และสำนวนไทย “งู ๆ ปลา ๆ” ซึ่งหมายถึงการไม่รู้จริง มาเตือนสติประชาชนใน พ.ศ. ๒๕๕๖ นี้ ว่าจะเรียนรู้หรือต้องการค้นคว้าสิ่งใดต้องให้ “กระจำงสว้างแจ้ง” ทุกขั้นตอนอย่าเรียนรู้แบบ “งู ๆ ปลา ๆ” ซึ่งจะทำให้ทุกคนไม่อับเฉา มีความสุขสบายตลอดปี นั่นคือพระองค์มีพระราชประสงค์ให้ทุกคนสามารถ “เลี้ยงชีพค้าขายรู้รอบ ชั่วลี้หลานเหลน”

ปีมะเมียคือปีม้า (พ.ศ. ๒๕๕๗) ปีนี้พระองค์พระราชทานพรให้คนไทยเบิกบานด้วยความว่า “ปีม้าม้าพาให้เบิกบาน” สัญลักษณ์ของม้าคือความมีเรี่ยวแรง แข็งขัน ความแสนรู้ ดังที่มนุษย์ให้คำว่า “แรงม้า” เป็นหน่วยวัดกำลังของเครื่องยนต์ และเรียกม้าแสนรู้ ว่า “ม้าอาชาไนย” จึงทรงนำสัญลักษณ์ของม้ามาเป็นพรพระราชทานแก่คนไทยให้ปีนี้เป็นเพื่อนผู้รู้ใจและเป็นปีที่เบิกบาน

ปีมะแมคือปีแพะ (พ.ศ. ๒๕๕๘) ปีนี้พระองค์ทรงกล่าวถึงแพะที่ทรงเลี้ยงไว้ในฟาร์มของพระองค์ว่ามี ๒ ชนิด คือพันธุ์แบล็กเบงกอลซึ่งมีสีดำตัวไม่ใหญ่ และแพะจำนาปารีซึ่งมีลักษณะสูงใหญ่ แพะทั้งสองพันธุ์นี้งามสง่าน่ารัก พระราชทานพรปีใหม่ให้แพะผู้น่ารักนี้นำความสุขกายสุขใจมาให้สมดังที่ทุกคนปรารถนา

รูปแบบของบัตรอวยพรพระราชทาน

รูปแบบของบัตรอวยพรพระราชทานที่ปรากฏในช่วงแรกและช่วงที่สองนั้นแตกต่างกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. รูปแบบของบัตรอวยพรพระราชทานที่ปรากฏในช่วงแรก บัตรอวยพรพระราชทานในช่วงแรก พระองค์จะพระราชทานแก่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่ออัญเชิญไปจัดทำบัตรอวยพรปีใหม่ รูปแบบของบัตรอวยพรแต่ละหน่วยงานจึงแตกต่างกันไป บัตรอวยพรพระราชทานในช่วงนี้มี ๒ รูปแบบดังนี้

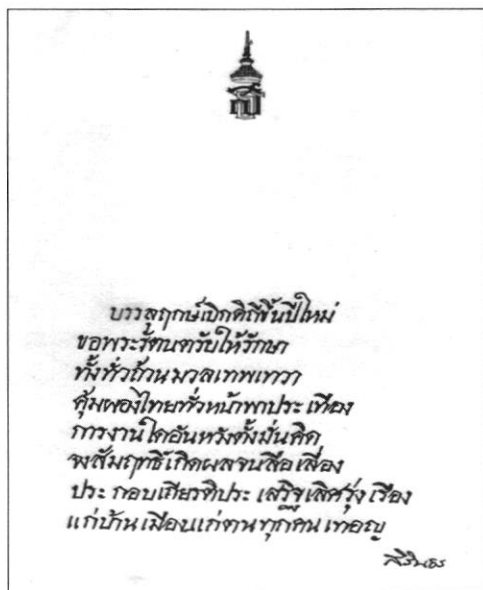
๑.๑ รูปแบบที่ ๑ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับจากบนลงล่างดังนี้

ตราสัญลักษณ์พระนามาภิไธยย่อ ส.ธ.

พรปีใหม่พระราชทาน

พระนามาภิไธย “สิรินธร”

ตัวอย่าง

๑.๒ รูปแบบที่ ๒ ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ตามลำดับจากบนลงล่าง ดังนี้
ตราสัญลักษณ์พระนามาภิไธยย่อ ส.ธ.

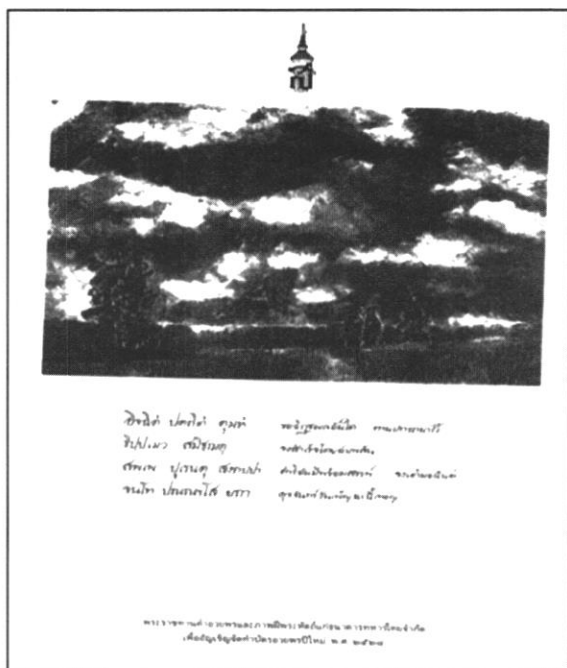
ภาพฝีพระหัตถ์

พรปีใหม่พระราชทาน

ข้อมูลหน่วยงานที่ได้รับพระราชทานพรปีใหม่พร้อมปีพุทธศักราช

๓๘ จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ตัวอย่าง

๒. รูปแบบบัตรอวยพรพระราชทานที่ปรากฏในช่วงที่สอง บัตรอวยพรพระราชทานในช่วงที่สองซึ่งพระองค์พระราชทานให้แก่ประชาชนโดยตรงนี้ จะมีรูปแบบที่แตกต่างกับรูปแบบแรก กล่าวคือ จะมีส่วนประกอบต่าง ๆ เหมือนกันทุกฉบับ คือ

ส่วนปกจะเป็นภาพวาดฝีพระหัตถ์ตามปีนักษัตรพร้อมพระนามาภิไธย “สิรินธร”

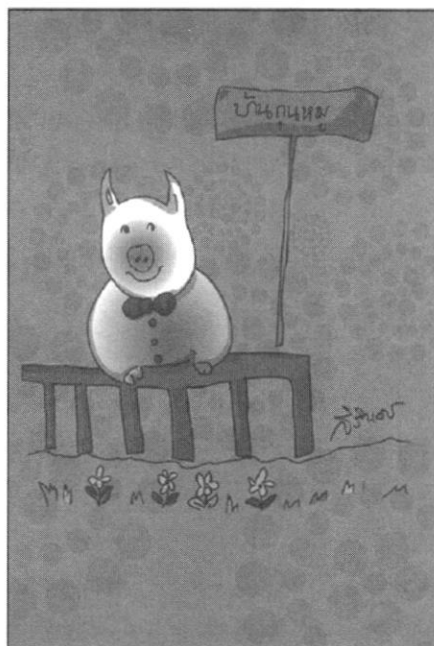
ส่วนด้านในเป็นพระราชนิพนธ์พรปีใหม่อันประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนนำ เป็นข้อมูลปีนักษัตรและปีพุทธศักราช พร้อมข้อความ “สวัสดี” หรือ “ส.ค.ส.” เช่น “สวัสดีปีกุน ๒๕๕๐” บัตรอวยพร ๒๕๕๓ ปีชาล บางฉบับทรงขยายข้อความประกอบ เช่น “ส.ค.ส. ๒๕๕๔ มะแมแพะน่ารัก” และ “ส.ค.ส. ๒๕๕๖ ปีมะเส็ง ปีงู จงรู้จริง อย่ารู้แค้น ๆ ปลา ๆ แล้วจะสบายตลอดปี”

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๗ ฉบับที่ ๑ ม.ค.-มี.ย. (๒๕๕๘) ๓๙

ส่วนที่เป็นบทพระราชทานพรปีใหม่ซึ่งเป็นคำประพันธ์ประเภทกลอนมีจำนวน ๒ บท ทุกฉบับ พร้อมพระนามาภิไธย “สิรินธร”

ตัวอย่าง

สวัสดีปีใหม่ ๒๕๕๐
ปีกุนทองข้าเห็นเป็นเรื่องนุก
จนทั้งหลายนึกคิดว่าง่ายง่าย
จะขอบอกอย่าหวังนั่งสบาย
จงเก็บตามกาลเวลาไม่ตำเริง
แต่อย่าหมองมันกะทะกัก
ใช้ถมใส่ได้สักไรจอยังดี
ปีนี้พุดอีกทันมาใกล้
ขอทุกสิ่งงสัมฤทธิ์ดังใจเอย

สิรินธร

วรรณศิลป์ในพรปีใหม่พระราชทาน

พระราชนิพนธ์พรปีใหม่ของ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีเชิงดงามด้วยคำประพันธ์ที่มีสัมผัสถูกต้องตามแผนผังบังคับทุกประการเท่านั้น แต่ยังคงงามไพเราะด้วยการใช้คำง่าย และการเล่นสัมผัสใน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. การใช้คำง่าย พรปีใหม่พระราชทานทรงอวยพรให้แก่ประชาชนทุกคน จึงทรงใช้ถ้อยคำภาษาที่เรียบง่าย ชัดเจน เข้าใจความหมายได้ทันที ไม่มีศัพท์ยาก หรือแม้มีความหรือคำที่ต้องแปลหรือตีความก็ไม่ซับซ้อนหรือลึกซึ้งเกินไป ดังตัวอย่างบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๐ และบัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๕๐

บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๐

บรรลุลูกชายเบิกฟ้ามาปีใหม่	ขอพวงไทยปรีดีเปรมเกษมสันต์
อายุวรรณะสุขะพละมัน	อาจฟ้าพันผองภัย.....ไร้อาวรณ์
ขอพระสยามเทวาริราชรักษ์	โปรดพิทักษ์สองบพิตรอดิศร
ทรงสขสุขเสริมสวัสดิ์สถาพร	ทั้งปวงมุสิกการสราญเทอญ

พรปีใหม่นี้ทรงถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปวงชนชาวไทย และข้าราชการในพระองค์ จึงใช้คำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤต แต่เป็นคำที่คนทั่วไปเข้าใจความหมายทั้งสิ้น ยกเว้นคำว่า “มุสิกการ” เป็นคำบาลีที่ไม่คุ้นเคยแต่เมื่อพิจารณาจากบริบทก็สามารถเข้าใจความได้ว่า หมายถึงข้าราชการในพระองค์

บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๕๐

ปีกุนหมอย่าเห็นเป็นเรื่องหมู	คนทั้งหลายมักดูว่าง่ายง่าย
จะขอบอกอย่าหวังนั่งสบาย	จงเสียดายกาลเวลามีค่าจริง
แม้ขยันมุ่งมั่นกระทำกิจ	ใช้ความคิดให้สำเร็จอย่างดียิ่ง
ให้ปีหมูดีกว่าหมาไกลิง	ขอทุกสิ่งจงสัมฤทธิ์ดังจิตเอย

พรปีใหม่นี้ พระองค์พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยจึงทรงใช้คำง่าย ๆ ทุกคำ แม้บัตรอวยพรฉบับนี้ตรงกับปีกุนก็ทรงแปลความให้ว่าหมู ทรงอวยพรให้ประสบความสำเร็จสมดังตั้งใจ โดยพระราชทานคติเตือนใจว่าจะทำอะไรให้สำเร็จก็ต้องมุ่งมั่นขยันทำงาน อย่าคิดว่าเป็นเรื่องง่าย ๆ โดยทรงนำคำ “หมู” ซึ่งใช้เป็นสำนวนทั่วไปว่า “ง่าย ๆ” มาใช้ ทำให้เข้าใจได้ทันที แม้เมื่อทรงอวยพรให้ปีหมูนี้ดีกว่าปีอื่น ๆ คือ ปีวอก ปีระกา และปีจอที่ผ่านมาก็ทรงใช้คำง่าย ๆ ไม่ต้องแปล ว่า “ให้ปีหมูดีกว่าหมาไกลิง”

๒. การเล่นสั่มผัดใน พรปีใหม่พระราชทานทรงพระราชทานพนธ์ได้ไพเราะงดงาม โดยเฉพาะบทกลอน เพราะทรงเล่นสั่มผัดในทั้งสั่มผัดสระและสั่มผัดพยัญชนะเกือบทุกบททุกบาท หรือกล่าวได้ว่าตลอดทั้งบท ทำให้อ่านได้ราบรื่น รื่นหู แม้ทรงใช้ถ้อยคำง่าย ๆ แต่กึ่งงดงาม ดังตัวอย่าง บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๒

บรรลฤกษ์ดิถีขึ้นปีใหม่
ขอพระรัตนตรัยให้รักษา
ทั้งทั่วถ้วนมวลเทพเทวา
คุ้มผองไทยทั่วหน้าพาประเทือง
การงานใดอันหวังตั้งมั่นคิด
จงสัมฤทธิ์เกิดผลจนลือเลื่อง
ประกอบเกียรติประเสริฐเลิศรุ่งเรือง
แก่บ้านเมืองแก่ตนทุกคนเทอญ

บัตรอวยพรฉบับนี้เล่นสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะทุกวรรคตลอดบท สัมผัสสระปรากฏทุกวรรคดังเส้นโยง สัมผัสพยัญชนะก็ปรากฏเกือบทุกวรรคเช่น “ทั่ว-ทั้ง-ถ้วน” “เทพ-เทวา” “ไทย-ทั่ว-เทือง” “ลือ-เลื่อง” “กอบ-เกียรติ” “รุ่ง-เรือง” “ทุก-เทอญ”

แม้โคลงก็ปรากฏสัมผัสพยัญชนะทำให้โคลงมีเสียงไพเราะน่าอ่าน เช่น บัตรอวยพร พ.ศ. ๒๕๒๓

คืนวันพลันผ่านพ้น	ขอพบ
ขอท่านสุขสวัสดิ์	เลิศล้ำ
ปีใหม่งอกงาม	ประโยชน์
นำชาติและตนพ้น	จากพ้องผองภัย

พระราชนิพนธ์คำอวยพรที่ปรากฏในบัตรอวยพรเนื่องในวันวิสาขบูชา และบัตรอวยพรเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ แม้พบหลักฐานรวม ๕๘ ฉบับก็ตาม แต่ก็กล่าวได้ว่า พระองค์มีพระปรีชาด้านภาษาไทย ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี และทรงนำความรู้

๔๒ จุฬารัตน์ ลักษณะศิริ, เกศนี นุชทองม่วง

ของสาขาวิชาการทั้งสามนี้มานุรณการและประยุกต์ เพื่อสร้างสรรค์พระราชนิพนธ์อัน
ทรงคุณค่าและงดงามไว้แก่แผ่นดินไทยและปวงชนชาวไทย

บรรณานุกรม

บัตรอวยพรใบแรกของสยาม – บัตรอวยพรวันวิสาขบูชา [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ
๒๘ มกราคม ๒๕๕๘. เข้าถึงจาก <http://www.lovesiamoldbook.com/article-th-79395>.

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ. พุทธานุภาพ : อานุภาพของพระพุทธองค์. พิมพ์ครั้งที่
๑๗. กรุงเทพฯ : กองทุนพุทธานุภาพ, ๒๕๕๒.

พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ. ปยุตฺโต]. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.
พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพฯ : ธรรมการพิมพ์, ๒๕๕๓.

พระศาสนโสภณ [แจ่ม จตุตสฺสโล]. สวดมนต์แปล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิ
วิทยาลัย, ๒๕๑๗.

มณีพลอยร้อยแสง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๓๔.

